

1938

36

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL V

Nr. 27

6

KOLOZSVÁRI M. KIR. GAZDASÁGI AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

szám.

In acest număr: Pe deasupra mulțimei de Octavian Goga; Reîntoarcerea, poezie de Victor Eftimiu; Capitulara regionalismului de Eugen Goga; Fata frumoasă de Ion Gorun; Nedelizarea presei de Ion Darie; Să ne cultivăm grădina de Cezar Petrescu; Capitalul rural în Ardeal de Ion Iacob; Jurnalul unei fuziuni de Alexandru Hodoș; Gazeta rimată: Boul și vițelul de Grigore Fabulistul; Insemnări: Nu s'a făcut; Propaganda culturală; Un bărbat hotărât; Lese-Majestate; Nu sunt șefi; Pogromul din Bistrița; Ordinul eroilor; Succesul unui compatriot; Literatura din Sărindar; Răsfoind reviste, etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIATA CUZA VODĂ NO. 16
ABONAMENTUL PE UN AN 300 LEI

Un exemplar 8 Lei

Țara Noastră

Pe deasupra mulțimei

Zilele trecute s'a închis la București Parlamentul, într'o atmosferă de indiferență, ca un congres de viticultori. Scoasă din coloanele gazetelor, obșteasca adunare nu sbuciumă câtuși de puțin liniștea deaproapelui.

Stând să-i faci bilanțul rezumativ, simți cum crește golul împrejurul tău și mintea ți se nămoleşte într'o imprecizie haotică. Nu e vorba de recolta legiferării, fiindcă sub acest raport cantitatea e neobișnuit de mare, maldărul legilor nu se mai isprăvește la „Monitorul Oficial”. Dar te întrebi, ce-a palpitat din sufletul țării în cursul unui an, acolo sub cupola din dealul Mitropoliei? S'a reoglintit ceva din frământarea vulcanică a noului stat, s'au răscolit problemele noastre de existență și s'au lansat lozincele salvatoare în mijlocul Corpurilor legiuitoare? Examinând din acest punct de vedere, al unei reale reprezentări naționale, opera sesiunii care s'a închis, absoluta sterilitate e copleșitoare pe toată linia. Poate nici un domeniu din viața noastră publică nu scoate la iveală cu atâta evidență spiritul bolnăvicios de suprafață cu care se improvizează toate la noi, ca acest organism șubred lipsit de voință și de culoare. Fără a te gândi să-l compari cu aspectele din străinătate, invocarea trecutului nostru e deajuns ca să te-alegi cu impresia unei dureroase descurajări. Suntem într'un regres necontestat al parlamentarismului, constatarea o putem face la tot pasul. Odinioară cel puțin se salvă un nivel intelectual oare-care, eră o justificare de talent și de inteligență, din care la un moment dat puteau fășni impulsuri creatoare. Astăzi, adunarea transformată într'un simplu organ executiv al intențiilor guvernului nu are alt rol decât al unei mașini de vot, care se mișcă cu-o extraordinară viteză, funcționând cu-o regularitate de ceasornic, fără duh și fără inițiativă proprie. Vor fi multe explicațiile acestei anihilări penibile. Spiritele reac-

ționare vor fi dispuse s'o caute în acordarea sufragiului universal unor masse electorale nepreparate, alții vor vorbi de lipsa de omogenitate cu care vin provinciile alipite sau de dezechilibrul sufletesc de pe urma războiului. În realitate însă totul se reduce la rețeta de compoziție a Camerelor, la falsificarea brutală a sentimentului obștesc din care a luat ființă plăpânda înjghebare. Actul de naștere s'a făcut aici fără participarea celor interesați, pe deasupra mulțimei, ale cărei credințe n'au tras în cumpănă. În acest chip, tagma pretorienilor politici a pus la dispoziție un aparat pur mecanic, ușor de mânuit la urne, dar complect diferențiat de sbuciumul popular. Rezultatul operației îl vede ori-cine. O strașnică eflorescență de legi dă năvală din cartoa-nele ministerelor, rostogolindu-se vertiginos pe spinarea mutismului parlamentar și pocnind în gol fără a fi înregistrate de mulțimea care nu are nimic a face cu autorii lor...

De ce ne-am mira deci, că ecoul unei astfel de legiferări e nul, și că spiritul public nu e cu nimic fecundat de aceste străduinți, ori-cât de laudabile în ținta ce urmăresc? Indiferența e cea mai blândă armă pe care o au în arsenalul lor massele nesocotite...

* * *

Distanțarea însă de preocupările mulțimii nu e un apanaj special al guvernării actuale, ea s'a înfipt adânc în mentalitatea profesioniștilor politici la noi, și scoate capul din multe părți.

Un tipic exemplu ne servesc laborioasele tratative ale celebrei fuziuni național-țărăniște, al căror buletin cotidian ni s'a dat paralel cu marasmul legiuitorilor. Și-aici ca și dincolo aceeaș tonalitate de simțire, aceeași psihologie. Oameni desfăcuți de interesele păturilor în numele cărora vorbesc, pipăindu-și propriul noroc se bat de luni de zile pentru un compromis. În toată întrecerea lor, în propunerile pe care și le fac și în scrisorile pe care și le scriu de trei ori pe zi, nu se urmărește decât tendința unor aranjamente personale chibzuite cu socoteală și susținute cu pasiune. În lupta acerbă care se dă, în loc să se examineze probleme de ordin general, se pun la contribuție în-verșunate dușmăni pentru stăpânirea de mâine. Nu e o ciocnire de idei în această cumetrie învrăjbită, ori-cât caută să se falsifice ade-vărul. Nu sunt deosebiri programatice între cele două tabere, care fje-care în parte la zile mari ridică pe seama galeriei drapelul revendicărilor populare. Asperitățile aceste s'au netezit foarte repede, fiindcă în materie de program d. Iuliu Maniu e foarte maleabil și d. Miha-lache e gata de jertfă. Decalogul lor s'a înfiripat repede la masa de scris a dlui Stere. Ce nu s'a putut lichida însă e apetitul individual care stă la pândă în dosul contractanților și încurcă toată povestea. De-aci interminabilele pertractări care afirmă sau dogma șefiei dela Blaj sau cooptarea la șefie a leaderului din Muscel. Iată chestiunea palpitantă menită să neliniștească astăzi bietul popor, iată nodul gordian. Taiat odată într'un mod satisfăcător, fiți siguri că aranjamen-tele de idei se desfășură cu aceeaș celeritate cu care deunăzi se în-

fundau bilele albe la legile domnului Tancred Constantinescu. In fond ne găsim în fața unei maldadii comune, distinșii bărbați sunt într'o perfectă înrudire organică, accesul lor la marile dureri ale milioanei e cam la fel...

* * *

In vremea asta, ce face mulțimea, buna mulțime care duce greul, care-a tot căptușală de tun ieri și astăzi ține tot angrenajul în spate?

Duceți-vă în orice colț de sat sau de oraș și stați de vorbă sau uitați-vă împrejur! Urmăriți pe administratorul de plasă, pe jandarm sau pe prefect, dacă vreți, porniți pe urmele lipitorilor străine, cum-păniți bolile și analfabetismul, judecați trenurile sau priviți sdrențele soldaților și veți înțelege situația! Veți înțelege zâmbetul sceptic al țaranului și revolta surdă a cărturarului anonim. Veți pricepe mai bine atunci că bursa politică dela noi cu tot sgomotul ei oriental se strigă pe de-asupra mulțimei și că jos, dincolo de jocul spumei de suprafață, ca într'un râu cu adâncimi mari și cu undele tulburi se mișcă bolovani grei de care nu vorbește Parlamentul liberal și cu cari nu va pertracta niciodată fostul președinte al Consiliului dirigent...

Ca mâine, acești bolovani vor fi singurul pedestal de pe care se va mai putea vorbi mulțimei în țara românească...

OCTAVIAN GOGA

Reîntoarcerea

Triremele cu rame roșii
Goniau pe mări de hiacint.
Tâșniau, cu fulgere de-argint
Din coastă'n coastă, albatroșii..

La proră sta Ulise, trist...
Imbucurați, cântau năierli
Plutea legenda primăverii
In asfințitul de-ametist.

Muriau chemări de semizeu
In noi, — și'n peșteră, ciclopii. —
Chemat de plânsul Penelopii
Era cu noi și Odiseu.

In limpezimea selenară,
Suptiri în cozi, la boturi fini
Sburând din val în val, delfini
In jurul nostru s'adunară...

Era sîdef pe orce val
Apoi luciri de auroră..
Ulise, trist, visa la proră
Neimplinitul ideal.

Ieșiră cărduri de sirene
Din fundul de mărgăritar,
Când cel mai tânăr lopătar
Culcându-și vâslele, alene,

Lăsă norocului să ducă
Pe reîntorșii, — abătuți
Cum ultimii Argonauți
Plângeau topita lor nălucă...

VICTOR EFTIMIU

Capitularea regionalismului

Să ne aducem aminte...

La 1918 hotărârea dela Alba-Iulia în punctul ei ultim cerea o autonomie provizorie pentru ținuturile Ardealului și Banatului — până la împlinirea tuturor formelor constituționale, menite să desăvârșească unirea.

Acest punct al hotărârei dela Alba-Iulia a fost redactat de d. Iuliu Maniu, după cum am mai arătat în coloanele acestei reviste, fără ca mulțimea să fi fost consultată asupra lui. Rostul „punctului” era să dea întreg cuprinsul dintre Brașov și Oradea-Mare pe mâinile așa numitului partid național pentru o vreme destul de îndelungată, căci „împlinirea formelor constituționale” avea să ție foarte mult, cât se poate de mult. Așa-își închipuiau cel puțin matadorii cari au făurit „punctul”.

Șiretenia provincială a d-lui Iuliu Maniu s'a dat însă repede pe față. Și aceasta este o dovadă îmbucurătoare despre maturitatea politică a poporului nostru.

Când au văzut entuziaștii dela Alba-Iulia, că se risipește marele capital politic pe care-l pusese ei la temelia unirii prin intermediul unor nepricepuți lacomi de putere, strigarea a fost generală, din Sătmăr până 'n Săcele. Nimeni, nici un român ardelean cu adevărat luminat, nu putea admite o vămuire a unirii. Iar Consiliul dirigent era o vamă antipatică, instituită cu bună știință pentru a asigura pe seama unui consorțiu toate beneficiile politice ale actului dela Alba-Iulia.

Barierele dela Predeal și Turnu-Roșu, încercarea unor legiuri noi cu caracter regional și îndrăzneala de a agita chiar și ideia unei armate pur ardelenesti au trezit un val de îngrijorare în sufletul Ardealului conștient. Cei instalați la Sibiu în „resorturi” ministeriale, ca să-și plimbe incapacitatea prin automobile și trenuri speciale, dacă ar fi continuat mai mult de doi ani să guverneze în mod autonom, de sigur că ar fi fost măturați într'o bună zi de opinia publică rușinos păcălită la 1918.

Au venit însă alegerile generale pentru Constituanta României Mari. Ardealul, privind cu încredere spre București, a uitaț pe-o clipă mizeriile bârlogului politic în care îl vârșe avocatul dela Blaj. Înțâlnirea reprezentanților tuturor românilor. în Camera dela Ateneu i-a ridicat pe toți deopotrivă deasupra considerațiilor locale. Numai d. Iuliu Maniu s'a ținut în rezervă, neîncrezător și prudent, împingând

pe d. Alexandru Vaida la șefia guvernului, iar el păstrându-se pentru prezidenția Consiliului dirigent, pe care nu înțelegea să-l disolve.

Am avut astfel la începuturile legale ale României Mari două guverne, unul la București și altul la Cluj, format din aceiași oameni: un monstru politic pe cât de ridicol, pe atât de primejdios.

Regionalismul nu voia să se lase înfrânt cu nici un chip, nici chiar cu prețul unei nemărginite afecțiuni oarbe a vechiului Regat pentru tot ce venea din Ardeal.

Salvarea ideii de stat român a fost în acele clipe tulburi nepriecperca oamenilor cari au îndrăznit să se lege de destinele neamului pentru câteva luni. Numai o umbră de talent dacă ar fi pus în circulație guvernarea d-lui Vaida, poate că soarta țării ar fi fost astăzi alta. Se vede însă că prostia aduce noroc și ea câte odată.

Dezastrul regionaliștilor încălecați pe două guverne a fost vertiginos și fără apel. Generalul Averescu a fost impus de opinia generală a țării în fruntea treburilor publice. Și generalul Averescu, cu concursul nostru, al celor grupați în jurul *Țării Noastre*, a lovit regionalismul în inimă. Consiliul dirigent a fost dizolvat prin decret regal. Nici un glas din Ardeal nu s'a ridicat în favoarea lui și alegerile de atunci au consfințit inimosul act de o covârșitoare importanță politică.

D. Iuliu Maniu și soții d-sale nu s'au supus însă nici acestei sentințe. Neputând să se sprijinească pe o instituție de guvernare, au căutat să-și apere existența regionalistă printr'o propagandă odioasă, ale cărei lozinci erau: — „Ardealul al ardelenilor, jos cu regățeniile!” — Iar rețeta politică zicea, că orice partid ar guverna țara, el trebuie să-și asocieze așazisul partid național, care în acest fel ar fi stăpânit Ardealul la infinit.

Un fel de închiriere pe nouă zeci și nouă de ani a regionalismului pe seama celor o sută. Căci așa se botezaseră acum șefii bărgului politic dela Blaj.

Nimeni nu i-a băgat însă în seamă, cu toate amenințările ce proferau pe la toate răspântiile, fie că trâmbițau prin gazetele înstreinate din Capitală o nouă adunare la Alba-Iulia, unde, Doamne ferește, s'ar fi revizuit „pactul” din 1918, fie că zugrăveau pe pereți dracii unei revoluții nemai pomenite, al-cărei îndrumător ar fi fost belicosul domn Iuliu Maniu.

Elementele serioase ale lumii noastre politice își vedeau mai departe de treabă, netulburate de această gălăgie din ce în ce mai fără răsunet.

La căderea guvernului Averescu, regionaliștii au crezut că le-a venit din nou apa la moara lor stricată. D-l I. I. C. Brătianu se prezenta fără nici o contribuție a provinciilor alipite în guvernul d-sale O greșală, incontestabil, care a sdruncinat dela început domnia liberală și altfel șubredă din punctul de vedere al moralității politice. Regionaliștii și-au îmbiat, ce-i drept, serviciile lor d-lui Brătianu, pornind bine înțeles dela axioma că Ardealul este teritoriul de exploatare celor-ar reveni lor, dar șeful guvernului liberal le-a refuzat neted această veleitate. Alegerile s'au făcut în condiții penibile pentru onestitatea

românească, astfel încât la un moment dat s'ar fi părut că regionalismul ar fi avut un substrat serios în Ardeal. D-l Iuliu Maniu a început să se viseze din nou președinte al Consiliului dirigent. La încoronare a avut înțelepciunea să nu se prezinte, făurind teoria că ungerea de Domn a regelui Ferdinand la Alba-Iulia, nu ar avea o valoare constituțională.

Totul a fost însă numai foc de paie. Mașina statului a mers neîmpiedecată mai departe. Țara se frământa în preocupări cu totul străine de bălbăiturile regionaliste. Chestiunile economice primau. O indiferență din ce în ce mai mare a început să-i acopere pe lărmuiătorii cavaleri ai unor chestiuni inoportune.

Probabil că în aceste împrejurări, după patru ani și mai bine, a simțit mai întâi d-l Iuliu Maniu junghiul morții în suflet. Dar nici de data aceasta nu s'a dat bătut pe față, ci a încercat, după metoda lui Renner, o camuflare. A primit în consiliul de administrație al partidului național rămășițele grupării tachiste, crezând că printr'o manevră ca aceasta, ascunzându-și urechile adevărate ale scumpului său regionalism, va putea zapăci opinia publică.

Manevra nu a reușit însă de loc. Partidul național tot cel vechiu a rămas. Lumea nu a putut fi indusă în eroare. Porțile s'au închis din toate părțile. Nici un partid de guvern nu primea să stea de vorbă cu „suta”, fără ca regionalismul să nu fie înlăturat cu dispreț.

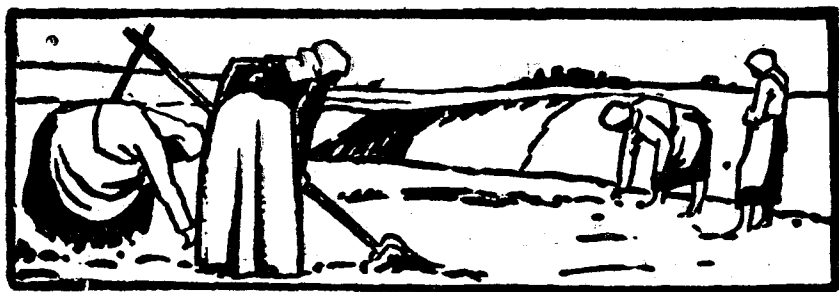
Intr'o astfel de stare sufletească, s'a „pertractat” fuziunea cu țărăniștii, din care trebuia să rezulte partidul național-țărănesc. E indiferent, pentru moment, ce incertitudine nouă va ieși din nereușita fuziunii. Târguiala de ieri a pus însă capăt pentru totdeauna regionalismului. *Partid național nu mai poate exista.* Și acesta este un real câștig pentru politica românească, pe care, fixându-l opiniei publice, nu putem să nu privim cu mândrie în urma alor cinci ani de luptă continuă, pe care am dus-o noi cei din jurul acestei reviste împotriva d-lui Iuliu Maniu. Capitularea lui este în mare parte opera acelor ardeleni cari au înțeles dela început, de acum cinci ani, că deodată cu desființarea granițelor politice trebuie să dispară și granițele sufletești.

Meritele de această categorie de sigur că trebuie să cântărească în judecata opiniei publice. Noi ne-am rupt mai întâi din matca îngustă a provincialilor îmbăcșiți. Noi i-am lovit mai întâi. Și noi le-am urmărit ariergarda hodorogită fără milă, până ce i-am putut arunca în largul vieții noastre politice, unde se vor îneca de bună seamă, căci acesta este rostul tuturor cârmacilor fără busolă.

Ori nu?

Să răspundă toți aceia cari după ce au fost purtați cinci ani de zile prin toate prăpăstiile politicii românești, astăzi se văd târați în fața realității, cu o mare întârziere și fără rezultat, spre paguba intereselor generale și ale propriilor lor interese. Să răspundă ardelenii cari l'au urmat pe d-l Iuliu Maniu până acum.

EUGEN GOGA

Fata frumoasă

Prietenul meu Iftimie are două nepoate undeva într'un orașel din provincie, unde-și petrece mai toate concediile de vară; iar când se întoarce, știe să povestească întotdeauna așa de multe despre cele două fete, în cât dacă l-ai ascultat de vr'o câteva ori, nu se poate să nu-ți rămână dintr'atâtea câte ceva în minte.

Mai 'nainte de toate ai să afli un lucru: cele două nepoate ale lui Iftimie nu seamănă una cu alta. Una, e frumoasă ca 'o icoană; — cealaltă, nu tocmai, — ba chiar s'ar putea spune că e cam urâtică. Prietenului meu îi place să glumească: — „Asta din urmă seamănă cu tată-său, cu frate-meu, — acu uită-te la mine; cea frumoasă e leită mă-sa, — când era tânără, se înțelege“...

Tinere erau acuma amândouă surorile, fete mari în lege, — un an de vârstă doar le despărțea; — și n'ai fi știut spune care e mai mare și care e mai mică; — de vârstă adică, fiindcă de statură cea mai urâtică era și cea mai mărunțică, aminteri bine legată, pe cât cea mai frumoasă, și mai sulăgetă, părea mai plăpândă.

Acuma, eu nu le-am văzut, dar toate astea le spun așa cum le-am auzit, — și mai departe tot așa, îl las pe unchiu Iftimie să vorbească:

— Nu știi cum vine asta, — își dă el odată gândurilor drumul, — dar după câte am băgat eu de seamă la nepoățete mele, frumusețea, la o fată, se leagă foarte mult de felul ei de a fi. Fata frumoasă crede că ei îi e deajuns dacă e frumoasă. O vezi mai adesea serioasă, cu fruntea ridicată, cu privirea pierdută în aer; o vezi, și o ghicești, cum *se simte*, se știe, hoță, și pare-că pe fiecare din câți se uită la dânsa îi imbie: „admiră-mă: așa e că sunt o minunată făptură a Domnului?“... Mai departe, arareori se gândește. Cine s'a uitat odată la ea, cu greu își mai ia ochii de-acolo; ea nici nu clipește, par'că nici n'ar fi băgat de seamă; dar vede bine, numai cât nu dă lucrului o însemnare mai mare decât i se pare firesc să i se dea.

Să te uiți însă la cea urâtică. E numai viață, e numai veselie. Simte ea oare, și-și dă seama, că trebuie să înlocuiască cu ceva frumusețea care-i lipsește? nu știu, dar știu că o înlocuiește. Dacă fața ei n'are aceleași trăsături regulate, dacă statura-i nu e tot așa de mlădioasă, ca ale surorii sale, în schimb e hotărât mai duhlie, și mai muncitoare, mai săritoare. Ochii ei se uită sincer, zâmbesc mai întotdeauna; din ei grăiește și mila, bunătatea, blândețea, când e locul. E cu un cuvânt, mai mult om, pe când soră-sa e mai mult icoană.

Și-mi zic că dacă Marta ar fi fost cea frumoasă și Maria cea urâtică, poate că și caracterele lor ar fi fost schimbate. Pe Marta așa fi văzut-o înaintând așa de măsurat și întinzând atât de cuminte fruntea ei ca marmora sărutării mele de moș, — și Maria ar fi fost cea care mi-ar fi sărit sglobie înainte, mi-ar fi cuprins gâtul cu brațele și m'ar fi sărutat atât de apăsător și de cald pe amândoi obrajii mei bătrâni...

Așa însă Maria este cea care trece drept ursuză, leneșă și chiar nițel... prostuță, — cu toată frumusețea ei; ba eu zic *tocmai* din pricina frumuseții care o deosebește. Din firea ei, poate că ea n'ar fi fost așa; dar a auzit de mică: „Maria e frumoasă, Maria are să fie ca o zână, Maria are să înnebunească pe toți flăcăii din șapte județe“, — și alte glume de acestea, cum spun uneori și părinții, dar mai adesea cunoscuții, rudele, cari vor să le fie plăcuți... Eu insumi de câte ori nu voui fi păcătuit așa, în deplină credință, de altfel, că Maria, cea frumoasă, are să fie de-a pururi nepoata mea favorită...

Ei, și n'a fost așa. Fiindcă tot ascultând și ținând minte laudele, Maria a început să îndrăgescă oglinda mai mult ca orî-ce; a început, de copilă mică, să-și piardă acolo toată vremea ce-a putut ciupi supravegherii:

— „Uite, eu sunt frumoasă; așa e când e cineva frumos; fruntea, ochii, gura, părul, așa“...

Și-a compus o figură, și s'a obișnuit să iasă cu ea în lume, așa după cum o actriță iese pe scenă cu figura ce-și-a studiat, cu socotirea adâncită și amănunțită a *efectului* pe care va avea să-l facă. Dar fiindcă efectul pe care vrea să-l facă fata frumoasă nu e altul decât acela ca să fie admirată ca frumusețe, — iat-o că va rămânea rece, și iată că pentru mine, om bătrân și unchiu, nu va mai avea farmecul ce totuși va continua să reverse, cu singura ei frumusețe, asupra inimilor mai tinere.

Dar Marta, urâtica unchiului, ea n'a fost alintată de nimeni ca fetiță, pe ea n'au luat-o în seamă atâția, — au lăsat-o cu jocurile ei, și cu umbletul liber al fantaziei. Și fantazia a umblat în draga ei voie, și și-a făcut drum și și-a clădit frumusețile ei, — cari nu pot fi resfrante de o bucățică de sticlă spoită cu cositor...

Ei, asta e! — A căutat Marta să placă și ea lumii?... Nu cred c'ar putea s'o tăgăduiască; oricum, n'am putea s'o tăgăduim *noi*... Dar a căutat, și a găsit, lucruri așa de drăguțe și de gingașe, ca să placă, în cât...

Stai să-ți mai spun ceva.

Eu, înțelegi, când mă duc la frate-meu acolo, la Nămăiești, nu mă duc cu mâna goală. Vreau să zic, că pentru nepoate în totdeauna am câte ceva în geamantan. Dar, frate-meu, un filosof în felul lui, în totdeauna mă întreabă: — la 'scultă, bade, ce-ai adus de rândul ăsta fetelor?... — De ce mă întrebi? zic eu. Iar el în totdeauna îmi răspunde: — Las', c'o să vezi tu. — Și așa, am văzut întotdeauna; dar mai cu seamă odată.

Adusesem atunci niște cercei și un inel; nu mare lucru, dar ori-cum: — mă știi că nu sunt cârpanos.

-- Minunate daruri, — îmi zice frate-meu, uitându-se când la o cutie când la alta,* — și cum te-ai gândit să le împarți?

— Apoi, zic eu, cerceii m'am gândit să-i dau Mariei, iar inelul Martei; cerceii, înțelegi, sunt podoabă mai văzută, se cuvine celei mai frumoase, pe când inelul...

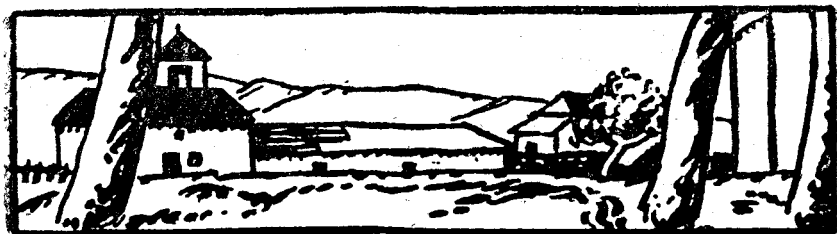
— la stai frate, să-ți spun eu altfel, — mi-a zis atunci tatăl fetelor: — dacă-i da cerceii Mariei, ea toată ziua o s'o sbughiască la oglindă, ca să vadă cum o prinde, și n'am mai făcut nimic cu ea; inelul însă l-ar avea subț ochi și, de dragul lui, ar fi în stare să tot coase și să împletească, numai ca să se poată încânta cât mai mult de frumusețea mânei împodobite... — Pe când Marta, habar n'ar avea de cerceii tăi; cu ei ori fără ei, tot drac' ăla împelițat ar fi, care este...

Apoi vezi, după asta, dracu' ăsta împelițat, tot el mi-a rămas mai pe urmă la inimă.

Când am plecat, amândouă m'au petrecut. Ce frumoasă era Maria, cum sta, departe, în lumina apusului de soare, înaltă, dreaptă, -- o vedenie, icoană ți-am spus, nu altceva! — Alături de ea Marta... Era prea departe ca să vadă. — și cu toate astea îți spun că vedeam, că am văzut: ochii ei așa de dulci, așa de vorbitori, scăldați în lacrimi...

De, pentru un unchiu bătrân, ce trebuie altceva?... Tare îmi vine să cred, că dintre nepoatele mele, cea mai urâtică... e cea mai frumoasă.

ION GORUN.

Să ne cultivăm grădina

Am asistat odată, într'o dimineață când porneam cu pușca pe umăr dela o moară, la o întâmplare îndestul de hazie. Și poate cu tâlc.

Cobora spre păpuriș, să ciugulească găzele, o cloșcă cu un cârd de boboci de rață, mărunți și aurii, ca doisprezece cocoloși pufoși de cizonac. Aproape de apă, puii de rață au întins ciocurile adulmecând boarea umedă, și după câte-va șovăiri, răspunzând la chemarea atavismului aquatic, în lanț, s'au înșirat înot pe luciul încrețit al iazului. În câteva clipe pluteau departe, navigând cu lopețile minuscule ale labelor, ca și când de când lumea ar fi învățat arta temerară și aventuroasă a lui *Vasco di Gama*.

Cloșca — găină eminentamente terestră — a rămas mai întâi, ca să zicem așa, cu gura căscată. Apoi a pornit a alerga cotcodăcind pe țârm, înfoind aripele, strigând în legea ei desnădăjduită copiii prodigi, scurmând pământul cu ghiarele, apropiindu-se de apă într'o pornire de eroism matern și retrăgându-se înspăimântată la atingerea elementului lichid.

Comic sburlită, vulgara galinacee domestică parodiă disperarea mamelor eroine de tragedie, la despărțirea feciorilor porniți în căutarea aventurii. În creerul ei de găină, independența bravă și eroică a odraslelor clocite trei săptămâni cu abnegațiune în coșul cu paie, va fi însemnat fără îndoială un act absurd de demență. Iar strigătele guturale, tâlmăcite în grai omenesc, vor fi echivalat cu tot atâtea imprecățiuni, muștrări, apeluri la cumințenie, amenințări și accente patetice, care-ar fi smuls delirante aplause la un examen de conservator, ultimul an, secția tragedie.

Bobocii navigatori și-au văzut însă neturburați, mai departe, de scaldătoare.

Astfel se petrecu lângă o moară, în miniatură și în peripeții hazlii, între personajii domestice de fabulă, încă una din umilele tragedii pământești dintre părinți și copii.

Căci fără a asemena cu o intenție malițioasă generațiile tinere cu un cârd de boboci și părinții cu o cloșcă tragică, întâmplarea mă

sili să gândească, fără voie, poate fiindcă pe vremea aceea revistele discutau cu aprindere lupta dintre modernism și tradiționalism, — mă sili să gândească, zic — la vecinica și nedeslegata neînțelegere între generații.

Este știut că ordinea înseamnă pentru orice om starea de lucruri care a durat până eri, iar anarhia înseamnă orice încercare de a stabili o ordine pentru ziua de mâine. Toate tinerețele sunt romantice, toate maturitățile clasice. Toate ideile, curentele de opinii și stările de fapt astăzi statornicite, au început prin a fi subversive și revoluționare; subliniez *a fi*, nu *a părea* numai. Iar revoluționarii de eri au sfârșit prin a deveni vajnicii apărători ai tradiției, astăzi.

O generație nu se afirmă, firește, de cât mergând mai departe de generația precedentă. În înfrigurarea sângelui tumultuos și în dorința de eliberare, drumul acesta al afirmării e căutat mai ales peste ruini. Fiecare generație se străduie să distrugă pentru a reconstrui după gustul său. Există o vârstă, când omul deschizând ochii proaspeți la viață, neîmpotmolit încă de cotidian și dârz hotărât să nu primească nici un compromis, are nevoie de un principiu, după cum la aceeași vârstă e chinuit de însetarea unei iubiri. S'ar părea paradoxal — dar tinerețea e îndeobște vârsta când omul caută un sens etic vieții. Căutarea e desnădăjduită. Soluțiile înaintașilor par provizorii. Tânărul nu e împăcat încă cu ele, în viață pornește deschizându-și drum printr-o revizuire brutală uneori, crudă câteodată, temerară întotdeauna, a valorilor. Care dintre noi, la optsprezece ani, n'a visat să răstoarne lumea, să-și construiască viața pe alte temelii decât a văzut-o durată sub ochi, să înfrunte eroid toate compromisiunile și soluțiile convenționale; care n'a simțit pulsând în vinele sale sânge de martir ori de reformator, după temperament și înclinații, fie pe baricada luptelor sociale, fie în domeniul cuceririlor științifice, fie într-o nouă călăuzire morală a noroadelor?

Această vârstă a îndrăznelilor, e poate tot ce mai scump și mai original ne ofere viața. Impăcarea de mai târziu, așa zice, are loc numai cu prețul mărunțelor lașități și dureroaselor renunțări. Fiecare dintre noi poartă cu el prin viață un mort fără întoarcere, o floare albastră a adolescenței, din care arareori, în amintire, mai străbate o discretă adiere — întristător parfum de suveniruri defuncte.

Și această generație, la răscrucea a două epoci, și-a pierdut călăuză sufletească. Asupra ei plutește crepusculul celor ce pentru înaintași au fost idealuri și astăzi stau împlinite. Reforme sociale, întregire națională — tot atâtea năzuinți, formal cel puțin, realizate. Realizate și brutal pângărite de realitate. Dar fără reazăm sufletesc rămași, și fără o doctrină, fiindcă nici una din doctrinele de până eri nu ne mai pot satisface — lipsa unei doctrine ne este o chinuire.

Mă gândească mai cu semă la ceea ce se întâmplă de cinci ani în artă și literatură. În literatură cu deosebire.

Ceeace unii au socotit că e primenire, a fost în mare parte numai gest. Numai adoptarea formelor exterioare, în cea mai mare

parte de import, fără stabilirea unui echilibru al conținutului interior născocit. Și gestul, ca orice ostentație, s'a pierdut în vânt. Ultimii ani au dat alături de creațiile pe care timpul le va cerne, multă literatură de mistificare, delir rece, acrobații verbale, notații spasmodice, stenografie de imagini și obscure equații de sentimente.

Măine, vor părea tot atât de neînțelese și de demodate, cum apare astăzi lectura romanticilor desperați și uitați din familia literară a lui Petrus Borel.

Dar sub această svârcolire, cu rătăcirile și absurdul ei, cu mistificările și accesele iconoclaste, subteran se ascunde o realitate psihologică. Era o generație în căutare de ea însăși. Înaintașii n'au voit, și dacă ar fi voit-o n'ar fi putut să participe la această criză și să o privească altfel, decât cu neînțelegerea indignată cu care cloșca morarului meu asista la expediția lacustră a puilor scăpați de sub supravegherea și autoritatea maternă.

Astfel drumul și l-au tăiat tinerii singuri. Cu multe îndrăzneli de prisos, prin multe erori. Încă șovăelnic, încă întortochiat, încă povârnit.

Dar o zare se luminează.

Literatura anilor ce vor să vină, va însemna în istoria scrisului românesc cucerirea unui gen dela care am fost aproape cu desăvârșire absenți. Romanul.

Dacă până acum, romanele românești (vorbesc de cele isbutite, nu de gângăvelile prezintate sub această etichetă) se pot număra fără să fie nevoie de degetele amânduror mâini, anii din urmă prevestesc o fertilitate ce nu va întârzia să ne deschidă ușile literaturii universale, unde am fost ținuți până acum, ca cenușăreasa basmului, la ușă.

Iar roman, înseamnă participarea scriitorului la problemele psihologice, sociale, naționale, ale poporului. Înseamnă după căutări și rătăcirii, reintegrarea scriitorului în elementul autohton. Un roman e o fâșie dintr'o trenă a epocii. Aplecându-se deasupra întrebărilor nedescifrate ale timpului, autorul va ieși din îngrădirea unde s'a izolat, ispitit și chinuit până acum numai de problemele pur estetice, care pot fi un mijloc, dar într'o mare literatură nu pot fi un scop și o finalitate. Creația va avea o etică. Și romanul va atrage după el orientarea întregii literaturi. Lucrul s'a întâmplat și aiurea; la un moment dat în Franța, în Anglia, în Rusia, în Norvegia.

Atunci manifestele catastrofale ale dadaștilor, cubiștilor, viitoriștilor, neoprimitiviștilor, care ne-au amuzat în ultima vreme vor fi primate cu blândețea cuvenită unor vremelnice crize. Și câteodată unor glumețe mistificări. Căci nu putem socoti altfel, pretenția de a crea o expresivitate nouă, ruptă desăvârșit cu trecutul, care ne amintește experiența faraonului *Psametic* după cum o povestea odinioară Herodot. Acest reformator rege, cu adevărat precursor al dadaștilor, futuriștilor și neoprimitiviștilor, sechestraseră doi prunci izolați cu desăvârșire, pentru a-i împiedeca să învețe o limbă împrumutată și pentru a descoperi astfel dacă vor vorbi în chip firesc, în egipteană, frigiană,

abisină, cafră sau topinambu*). Ne încăpățânăm a crede că nu după această rețetă se va obține primenirea literaturii românești.

Primenirea va veni de aiurea.

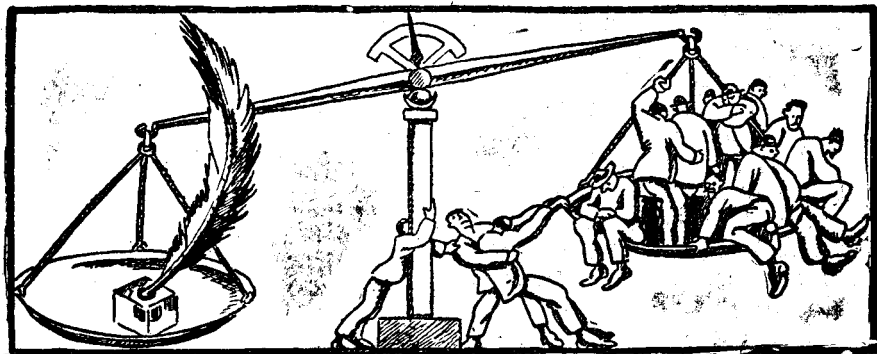
Precum Candid, după nenumărate peripecii deacurmezișul oceanelor și continentelor, în neastâmpărata și plină de candoare căutare de mai bine, când totul părea pierdut, și frumoasa Cunegundă nu mai arăta decât săni vlăguiși și obraz veșted, își găsi mângâiere, tihnă și reazăm vieții întorcându-se să-și cultive cuminte grădina; tot astfel literatura întoarsă la pământ și la viață, după vagabondări în toate deșerturile estetice uscate, își va găsi înseninare, sevă și sens. Sens și trăinicie.

E acesta sfârșitul scris tuturor aventurilor. E și cumițenia fiului prodig întors cu o experiență mai mai mult, după ce s'a hrănit cu roșcovele slugilor și s'a îmbrăcat cu zdrențele pomenilor.

CEZAR PETRESCU

*)v. „Les Soirées du Grammaire-Club“ par Jacques Boulenger et André Thézive. (Plon-Nourrit 1924).

Nedelizarea presei

Confratele nostru I. Nedelea a fost decorat cu ordinul „Coroanei belgiene”. Insemnele au fost înmânate de d. de Schneidaner, ministrul Belgiei, însoțite de o scrisoare cordială. (*Ziarele*)

În surghiunul voit de aci, veștile ajung târziu și răcite. Poșta are de două ori cuvânt să fie capricioasă: întâi fiindcă e rurală, pe urmă fiindcă mai e pe deasupra și dobrogeană. Dar și așa, zărele trec nedespăturite de pe o masă pe alta. Ce-ar putea aduce nou, ne-spus, negândit, nenăscocit, neîntâmpnat până acum?

Svonul discursurilor, larma întrunirilor, schimbările de guverne, pertractările și fuziunile, apar de aci gesticulații de păpuși omenești. Marea cu orizontul curb în nemărginire te face mai neînsemnat și te învață să cântărești cu altă măsură senzaționalul de fiecare zi, evenimentul care la Capșa și s'ar fi părut alaltăeri definitiv, unic și ivit să însemne răscruce de epocă.

Emoție mai caldă îți cearcă inima, când casmaua unui lucrător, săpând la temelia unei vile, desgroapă — cum s'a întâmplat eri — un capitel de piatră cioplită, din templul cineștie cărei zeități la care se închinau acum două mii de ani: greco-romanii pontului stâng: Dionysos, Demeter, Cybele ori Mithras, de cât la lectura discursului celui mai nou rostit de domnul Herriot. O lume misterioasă, îndepărtată și eternizată în inscripții scobite în calcar, învie lângă tine, pe țărnuț în care se sbat cu necurmare talazurile mării întunecate și aspre, unde și-a suspinat isgonitul Ovidiu odinioară Tristele. Iar pe nisipul blond, umbra neagră a sborului de pescăruși albi trece fugară și fără nume, pâlپând peste valuri, ca și acum două milenii.

Nu e de mirare, că citită aci, proza dlui Nedelea, cu toată dante-

lăria de erori ortografice și licențe sintactice, sună găunos și ridicol, ca un fluerat de ocarină care-ar vrea să înfrunte orga talazurilor.

Presă dlui Nedelea & Comp.

Căci sunt legiune. Se țin strâns ca șiragul de crabii prinși în pletele unei alge.

Descifram cu melancolie, pe un petec de gazetă care a slujit la împachetat, fericitul eveniment. D. Nedelea a fost așadar încă odată distins cu o decorație belgiană. Pe bravul său piept nu e prima înflorită. Presă română, prin cecece poate oferi mai vrednic și mai reprezentativ, a fost nu odată onorată cu insigne de decorații înfipite pe toracele bombat al junelui domn, de către cele mai multe legații prietene. Ne place a nu ne îndoi, că mâine, când vom primi vizita rasului Taffari, colecția se va complecta cu o insignă abisină: doi dinți de elefant cruciș ori marele cordon al ghiarei de jaguar. Gazetarul Eminescu, mai nealintat de soartă, nu s'a bucurat în viață de cinstea măcar a unui „bene merenti“ clasa III-a; gazetarul Caragiale a înaintat cu mare greu până la „Coroana României“ în vr'una din ploile de decorații dela zece Mai, la un loc cu amploiații vamali și portarii de minister; gazetarul Gorun își tipărește și-acum slova plătită cu atât cât nedelii plătesc un singur dejun după ce-au bătut mâna frățește cu Vandervelde și Albert Thomas.

Cereă un străin, care nu înțelegea boabă românească, să-i tălmăcesc titlurile de o șchioapă din cuprinsul unei gazete. Cu cât înaintam, cu atât nedumerirea străinului creștea. „Conflictul dintre dd. Al. Constantinescu și Vintilă Brătianu“. „Ce gândește d. Maniu“. „D. Matei Cantacuzino și fuziunea“. „Cine va lua succesiunea guvernului“. „D. Marghiloman la Rege“. Și așa mai departe.

Și așa mai departe, coloane după coloane, pagină după pagină. Tălmăceam și raportajul vag și inconsistent de sub titlurile mascate, gângave improvizații după rețeta unui Caracudi cu mai puțină inteligență, spirit și ingeniositate. Și nedumerirea streinului nu mai cunoscua margini. Aceasta era așadar presa care protesta împotriva scumpirei hârtiei, care cerea privilegiu, care pomenea cu dârză indignare de primejduirea culturii?

I-am lămurit străinului meu, că odinioară, în țara veche și în Ardeal, și în Bucovina, existase o tradiție a foiletonului, a articolului cu miez de cugetare, fiindcă fusese scris pe rând de Eminescu, de Caragiale, de Slavici, de George Panu, de Vlahuță, de Delavrancea, de Gorun, de Toni Bacalbașa, de Ștefan Petică, de Aurel Popovici, de Xenopol, de Ovid Densusșianu, de Argezi. Atunci reportajul stătea pitit într'un capăt de coloană și ucenicii sintaxei, cari făceau anticamera ministerelor ca să culeagă o veste, își cunoșteau măsura și pășeau în redacție în vârful degetelor, să-și depună pe colțul mesei foile de bloc. Aș fi vrut să-i arăt câteva numere vechi din dispăruta „Românie Jună“, din „Lupta“, din „Timpul“, din „Tribuna“, din „Adevărul“ ori din mai apropiata „Dacia“ — gazete a căror amintire e și acum scumpă cărturarilor. N'am avut la îndemână de cât gazetele din ziua aceea, acelea din care și tu cetitor, prin mijlocirea dlui Nedelea și a seme-

nilor săi, afli cu precizie când și-a tăiat bățaturile d. Șt. Cicio Pop, de câteori se purghează lunar d. Al. Constantinescu, câte scobitori consumă pe zi d. Argetoianu, și alte asemenea evenimente de aceeași însemnătate mondială.

Apariția nedelismului în presă coincide cu fructuoasa epocă a neutralității, când știrea își căpăta importanță după mărimea literei cu care era tipărită, și de când un anumit director și coproprietar actual de mare cotidian, pe vremuri secretar de redacție, își aduna o rotundă zestre de om prevăzător, tipărind alternativ cu litere mai negre, după cum plătea o legație ori alta, știrile agențiilor italiene, engleze și franceze ori ale lui Wolfbureau. Atunci gazeta a devenit buletin de știri senzaționale, a rămas așa, și supraviețuind epocii de senzație, s'a silit să mențină artificial atenția lectorului creind senzația după calibrul caracterului tipografic. Articolul a murit ucis de reportagiu. Și fiindcă funcția creiază organul, reportagiul a creiat nedelii.

Nu e vorba de reportagiul așa cum l-au închipuit Jules Verne, Wells, Kipling ori Jack London, așa cum l-a ridicat la măiestria unei arte Loudovic Naudeau, Henri Beraud, Albert Londres, Jules Huret; ori reportagiul ingenios și îndrăzneț, ca acel al trimisului englez în timpul războiului anglo-bur, când la singurul oficiu telegrafic, după ce-a transmis vestea, a adăogat 12 mii de cuvinte din versetele Bibliei pentru a lăsa timpul unei ediții speciale dintre telegrama sa și aceea a confracților dela alte gazete; nu e vorba nici de născocirea temerară a reporterului american, care l-a atras pe Pierre Loti într'o cursă, în automobil și l-a amenințat că-l poartă dela New-York până la Boston doar de i-o smulge un interview. Ca și sintaxa, imaginația reporterului nostru e în deobște mai rudimentară. Un stagiū la ușa consiliului de miniștri, un ceas în hallul unui hotel, la nevoie declarația improvizată „a unui fruntaș al cărui nume nu-l rostim“ ori „știrea din cercurile cele mai autorizate“, litera groasă și titlul de trei degete. Și autograful lui Vandervelde, decorația ministrului belgian și a rasului abisin...

Dacă, într'adevăr, o țară are numai presa pe care o merită, atunci înfățișarea presei noastre ar da prilej la cele mai triste reflexii. Dar semne sunt, că mulțimea cere și altceva ziarului de cât vești despre mersul curei de ape purgative a cutărui actual ori fost ministru. Că ziarul acesta întârzie, e și vina celor ce-ar putea să-i dea viață și n'o fac. Vina celor ce-ar putea să-l scrie și nu se adună să-l scrie.

ION DARIE

Capitalul rural în Ardeal

— O problemă nerezolvată —

În viața economică, se știe, capitalul se prezintă sub două forme: *capitalul rural*, care servește interesele organizării proprietăților rurale, a producției agricole; și *capitalul comercial*, care servește interesele comerțului și industriei.

În organizarea agrară, — mai bine zis în aceea a proprietăților, — capitalul rural este un factor important, fără de care un progres nu se poate închipui. Statul are tot interesul, deci, să asigure proprietăților rurale acest capital, fără care nu se va putea intensifica producția agricolă.

În țările unde organizarea agrară stă la un nivel mai înalt statul asigură proprietăților rurale un capital ușor și potrivit prin înființarea unor institute financiare privilegiate. Aceste institute sunt înființate după sistemul de bifurcație, care asigură pe deoparte inițiativa particulară, iar pe de altă parte garantează colaborarea și controlul statului. Aceste institute servește pe deoparte proprietăților rurale un capital ușor și potrivit, iar pe de altă parte ele finanțază operațiunile agrare ale statului.

În Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș capitalul rural a fost pus la îndemâna proprietăților rurale prin mai multe instituții financiare înființate după acest sistem. Statul ungar a chemat la viață în decursul vremurilor patru institute privilegiate. Aceste institute sunt următoarele:

1. *Institutul de credit fonciar ungar* (Magyar Földhitel Intézet) înființat prin legea XXXV din 1871. Acest institut a fost chemat să asigure capitalul rural mai ales pentru proprietățile mijlocii, mari și cele latifundiare. Colonizările făcute între anii 1880 și 1895 au fost finanțate în bună parte de acest institut.

2. *Institutul de credit fonciar regnicolar al proprietarilor mici* (Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete) înființat prin legea din 1874. Acest institut era chemat să asigure capitalul rural mai ales pentru proprietatea mică. Micul gospodar a avut dela această instituție un ajutor foarte eficace prin împrumuturile hipotecare pe cari le-a putut contracta în condiții foarte avantajoase.

3. *Cooperativa centrală regnicolară* (Országos Központi Hitelszövetkezet) înființată prin legea XXIII din anul 1898. Această instituție era centrala cooperativelor sătești și alcătuirea ei era așa fel, ca să asigure micului gospodar împrumuturi ipotecare ușoare și potrivite. În cursul timpului această instituțiune a finanțat multe operațiuni agrare ale statului.

4. *Banca Altruistă* înființată prin legea XV din 1911. Cea mai importantă instituție financiară pentru scopurile politice agricole ungurești. Această instituție privilegiată în cadre largi de stat, pe deoparte a asigurat proprietăților ungurești capital rural, pe de altă parte în regiunile locuite de naționalități a garantat menținerea proprietăților ungurești în mână de ungur. Toate proprietățile mari ajunse de vânzare în aceste regiuni au fost cumpărate de această instituție. Prețul de vânzare era indiferent. Interesul principal era, ca proprietățile să nu ajungă în mâna naționalităților, ci să rămână obiectul politicii agricole ungurești. Moșiile astfel cumpărate au fost apoi folosite pentru colonizare. Unde colonizările n'au avut un rost politic, acolo moșiile au fost revândute altor unguri, în condiții favorabile. *Banca Altruistă* și-a concentrat activitatea sa mai ales asupra regiunilor locuite de români. În aceste regiuni nu scăpa o moșie ungurească de sub tutela acestei instituții. Numai în anul 1914 au fost salvate 496 de proprietăți ungurești în Ardeal de către această instituție.

Aceste patru institute financiare ungurești privilegiate au avut la baza organizării lor, într'adevăr, mult altruism. Important în activitatea lor era să servească interesele superioare ale statului și nu interesele acționarilor, prin dividende mari. Astfel, activitatea lor a contribuit mult la progresul economic. Capitalul rural vărsat de aceste institute proprietarilor în Ardeal s'a urcat la 3 miliarde și jumătate coroane, iar condițiile în cari se obținea acest capital considerabil erau foarte avantajoase. Datele statistice dovedesc, că aproape toate proprietățile mari particulare ungurești au beneficiat de acest capital. De aici vine faptul, că proprietățile rurale din Ardeal s'au putut echipa cu stabilimente economice și cu inventar viu.

Proprietatea rurală românească nu mult a beneficiat din capitalul rural oferit de cele patru institute ungurești. Sentimentul său de autoconservare, cu neîncrederea izvorâtă din acest sentiment pe de o parte, apoi scopul tendențios urmărit față de români de cele patru institute ungurești pe de altă parte, au făcut ca elementul românesc să nu se grăbiască a recurge la ajutorul banului strein. Vitalitatea elementului românesc a strălucit în această epocă de subjugare economică și a biruit. Capitalul mic românesc s'a concentrat în micile instituții financiare cari s'au înființat în deosebitele centre de plasă și de județ. Aceste mici instituții financiare au asigurat proprietăților rurale românești capitalul necesar.

După datele statistice, am avut în anul 1914 în total 245 de instituții financiare românești cu un capital de 145 milioane coroane. Activitatea acestor instituții s'a îndreptat în primul rând asupra creditorului rural. Capitalul asigurat de ele a fost plasat mai ales la

proprietatea rurală românească. Activitatea lor cinstită a fost onorată chiar și de banca de emisiune de atunci. În adevăr *Banca Austro-Ungară* a stat într-o oarecare măsură în ajutorul instituțiilor românești, asigurându-le reescompt după măsura averii lor. La acest reescompt, împrumuturile hipotecare ale țaranului român s'au bucurat de o deosebită atențiune, dat fiind siguranța de plată pe care o aducea țărănimea română. Astfel capitalul românesc din Ardeal în realitate a fost un capital rural pentru proprietățile românești.

Așa era în trecut, dar ce este azi?

După prăbușirea imperiului austro-ungar, cu revenirea Ardealului la România, situația s'a schimbat. Cele patru institute ungurești și-au pierdut terenul de activitate aci pentru viitor, iar capitalul de 3 miliarde și jumătate coroane, vărsat la proprietățile rurale din Ardeal, rămâne să fie lichidat conform tratatelor de pace. *Banca Austro-Ungară* asemenea și-a pierdut aci terenul de activitate, rămânând ca rolul ei să fie împlinit în viitor de *Banca Națională a României*. Interesele economice ale țării cereau ca cele patru institute ungurești să fie înlocuite cu instituții similare românești, care să poată umple golul rămas în urmă.

Guvernul Averescu susținut de partidul poporului, venind la conducerea țării, a înțeles importanța economică și națională a capitalului rural și prin votarea legii agrare din Ardeal a socotit necesar să înființeze o instituție financiară românească privilegiată de stat, care a fost *Banca Agrară*. Ea este înființată cu capital curat românesc din Ardeal, după sistemul bifurcației, asigurând colaborarea și controlul statului. Scopul urmărit cu înființarea acestei instituții a fost dublu:

1. Un scop a fost să se alcătuiască organizația financiară privilegiată, care să finanțeze operațiunile agrare ale statului. Caracterul de drept al acestui scop era limitat în timp, căci rolul acesta avea să se sfârșească odată cu operațiunile agrare.

2. Al doilea scop a fost să se alcătuiască o organizație financiară care să asigure proprietăților un capital rural lesnicios. Această organizație avea să lichideze cele patru institute ungurești și să le înlocuiască pentru viitor. Caracterul de drept al acestui scop era nelimitat în timp, căci banca avea să servească interesele politice agrare românești.

Prin venirea la putere a regimului liberal toate privilegiile asigurate *Bânței Agrare* prin legea agrară și prin convențiuni de stat au fost șterse. Astfel *Banca Agrară* a rămas o simplă instituție financiară particulară. Capitalul rural fiind caracterizat printr-o latură de altruism, evident că această instituție, ștergându-i-se privilegiile, n'a mai putut asigura proprietăților rurale împrumuturi ușoare. Deci, n'a putut realiza scopul în al cărui serviciu a stat.

Azi situația se prezintă astfel: în Ardeal nu este capital rural și proprietățile rurale nu beneficiază de credite corăspunzătoare. Cele patru institute ungurești, cari pe vremuri au dat 3 și jumătate miliarde de coroane în folosul agriculturii, azi nu sunt înlocuite cu instituții similare românești. Nici *Banca Națională* nu înțelege să înlocuiască *Banca Austro-Ungară*, în felul și forma cum aceasta din urmă a făcut-o în

trecut față de instituțiile noastre. Trist, dar trebuie constatat, că instituțiile financiare românești din Ardeal au fost relativ mai intensiv sprijinite de *Banca Austro-Ungară*, decât azi de *Banca națională*.

Se afirmă, că întreg capitalul care ființează azi în Ardeal ar reprezenta circa 5 miliarde lei, din care cel românesc ar fi abia de un miliard. Din acest capital însă un foarte mic procent este *rural*, majoritatea lui este un *capital comercial*.

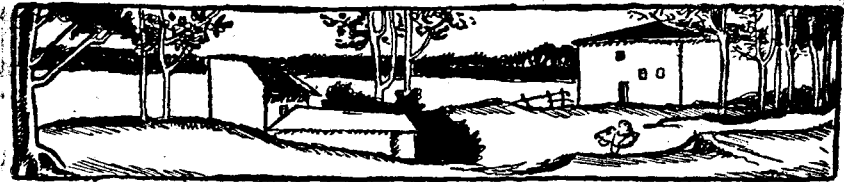
Capitalul venit din vechiul Regat este și el prea redus ca cifră și prea comercial ca destinație. Înainte vreme, în Ardeal, legi aspre asigurau populația contra cămătăriei. Aceste legi erau aplicate cu rigoare și astfel asupra capitalului nu se putea socoti mai mare dobândă de 8%.

Legea uzurei, — deși nu este abrogată, — nu se mai aplică, deci se despoiază liber populația și de către capitalul de proveniență română și de către capitalul de proveniență streină.

Dezastrul care va urma acestui sistem va atinge mai ales elementul românesc din Ardeal; acesta fiind mai sărac, evident va fi mai expus repercursiunilor, cari se vor ivi în urma acestei situații anormale. Soluțiune pentru normalizare se va da atunci, când statul va asigura capitalul rural necesar pentru Ardeal prin reînființarea instituțiilor potrivite pentru acest scop.

ION IACOB

Jurnalul unei fuziuni

— Sau: Basmul cu cocoșul roșu —

Acum trei zile, în grădina Cișmigiu, unde mă duceam să privesc ravagiile furtunei de deunăzi, am găsit, împăturat în două, un caet gros, aruncat în iarbă. De curiozitate, l-am ridicat. Credeam că e ziarul vreunui sinucis, și mă gândeam să-l dăruiesc dlui Radu Cosmin, să-l publice. M'am înșelat. Deci, îl voi transcrie aci. Autorul lui, cunosându-l, n'are decât să-și reclame manuscrisul la redacție. Iată.

25 Mai 1924. — M'am întâlnit astăzi cu Goldiș, pe strada Lipsicani. Se întorcea dela „Banca Românească“, unde se dusesese să-și incaseze tantiemele. Am vorbit, se înțelege, politică. Mi s'a părut foarte deprimat. Mi-a declarat pe față, că partidul național se găsește astăzi complect izolat. Situația lui în Ardeal se face tot mai rea, pe când în vechiul Regat el n'a putut să câștige decât un număr infim de aderenți, printre cari e și dl Cuțuflache dela Turnu Măgurele. Dacă partidul național nu reușește să încheie o tovărășie serioasă, merge spre distrugere sigură. Venerabilul președinte al „Asociației“ s'a despărțit de mine clătînând cu tristețe din cap.

28 Mai. — A doua întâlnire cu Goldiș, care mergea spre „Banca Românească“, hotărât să demisioneze. (Pe drum s'a răsgândit). Am reluat convorbirea din ajun. L'am întrebat: cu cine ar dori să trateze? Mi-a declarat, fără înconjur, că singurul om politic cu care s'ar putea înțelege ar fi Stere. Am rămas oarecum surprins. Goldiș mi-a explicat timp de o oră, cum a ajuns la această convingere, pornind dela planul unei contopiri cu partidul țărănesc.

29 Mai. — Goldiș a făcut astăzi o vizită acasă lui Stere, rugându-l să-i arate condițiile în cari s'a tratat ultima oară fuziunea celor două partide. Convorbirea a durat două ceasuri. Goldiș a plecat încredințat că înțelegerea este posibilă.

30 Mai. — S'ar părea că fuziunea proiectată va întâmpina câteva dificultăți. Una din acesta este discursul rostit de Maniu cu prilejul validării lui Stere, în care cu multă asprime (ceva neobișnuit la șeful

partidului național) a vestejit atitudinea din timpul războiului a fostului director al „Luminei“.

3 Iunie 1924. — Maniu a făcut astăzi o lungă vizită lui Stere însoțit de Goldiș și de Vaida. Stere a întrebat, *ex abrupto*: „Mă socotiți drept o piedică în calea fuziunii?“ Maniu, extrem de politic, s'a îndoit de șale și a răspuns grăbit: „Dimpotrivă! Vă consider ca o garanție pentru reușita ei“. Vaida a repetat această declarație, cu avântul care-l caracterizează. Lucrurile au luat-o pe un făgaș promițător.

6 Iunie. — Lucrurile s'au încurcat din nou. Maniu a pus câteva condiții programatice destul de grele. Iată-le: 1) Renunțarea la lupta de clasă, 2) Imozite pentru toți cetățenii cari vor scrie mai mult de un articol de gazetă pe an și 3) Inființarea unei noi Universități cu sediul în Dicio Săn Martin. — Șefii noștri, în special Mihalache, au declarat aceste trei condiții inacceptabile.

7 Iunie. — Totul s'a aranjat. Țărăniștii au primit condițiile lui Maniu. Cerem însă și noi, în schimb, câteva garanții. Lupu (ascultând de sfatul amicului său Cocea) pretinde o declarație categorică în favoarea monarhiei constituționale. Adolf Ștern ține cu orice preț ca programul noului partid să cuprindă în orice caz și hotărârile dela Alba-Iulia. După lungi discuțiuni, Maniu a cedat.

9 Iunie. — Chestiunea Stere a isbucnit din nou, intrând într-o fază acută. Stelian Popescu, directorul „Universului“ amenință cu demisia, dacă Stere va fi ales în comitetul executiv al noului partid. Șapte foști miniștri au anunțat că se solidarizează cu Stelian Popescu. Maniu pare cu desăvârșire dezorientat.

10 Iunie. — Maniu a declarat solemn lui Stelian Popescu, astăzi de dimineață, că Stere, care e un trădător, va fi sacrificat.

— Maniu a dat asigurări formale lui Stere, astăzi după amiază, că nu va lua în seamă acțiunea lui Stelian Popescu, care e un caraghios.

11 Iunie. — Toate obstacolele au fost înlăturate. Noul partid a fost botezat partidul național-țărănesc. Ca nași au figurat Maniu și Mihalache. Lumânarea a ținut-o Kalman Blumenfeld dela *Adevărul*.

12 Iunie. — Astăzi s'a publicat în ziare programul pe baza căruia s'a făcut fuziunea. Programul conține zece puncte. Gazetele democratice, în frunte cu *Patria* din Cluj, salută cu însuflețire decalogul partidului național-țărănesc. Bucuria e de nedescris. Aseară, în cafe-neaua Capșa, popa Man dela Gherla, m'a sărutat pe amândouă fețele. Actul istoric s'a săvârșit. Jos oligarhia!

15 Iunie. — O mică neplăcere, de sigur trecătoare, s'a înregistrat pe ziua de ieri. Țărăniștii basarabeni s'au întrunit la Chișineu și au hotărât să pretindă alegerea lui Stere la conducerea partidului național-țărănesc.

18 Iunie. — Maniu a declarat solemn astăzi de dimineață lui Stelian Popescu, că Stere nu va fi ales în delegația permanentă a partidului țărănesc, deci nu va avea nici un rol în viitoarea organizație a partidului fuzionat.

— Azi după amiază, Stere a fost ales, în unanimitate, în delegația

permanentă a partidului țărănesc, deci va face parte din comitetul de direcție al partidului fuzionat.

20 Iunie. — Stelian Popescu, Ion Cămărășescu, Mihail Antonescu, G. Derussi, C. Xeni, foști miniștri, au trimis demisiile lor lui Maniu. Cu un gest hotărât, Maniu le-a primit demisiile, adăugând: „Intre ei și Stere n'am de ales, eu rămân cu Stere“.

21 Iunie. — Pentru mâine sunt convocate congresele celor două partide, pentru a ratifica fuziunea. Se fac mari pregătiri în amândouă taberile. Nici nu mai încape îndoială, că fuziunea se va face. Toți delegații au primit instrucții precise. Maniu a declarat că într-o lună de zile, partidul național-țărănesc, a cărei înființare va fi proclamată peste douăzeci și patru de ore, va lua în mâini frânela guvernului. Adversarii noștri sunt complet zăpăciți. Până în ultimul moment au nădărdit că fuziunea nu va reuși, din pricina greutăților cari i s'au pus în drum. Din fericire, Maniu a procedat cu ultima energie, și-a pus în joc toată autoritatea, voința sa a triumfat. Trăiască partidul național-țărănesc! Trăiască ilustrul lui șef, Iuliu Maniu! Ziua de 22 Iunie va rămânea o dată memorabilă în istoria democrației române. E cel mai important eveniment ce s'a întâmplat dela unire încoace. Ura!!!

22 Iunie. — Șefii noștri au săvârșit o regretabilă eroare. Și-au botezat partidul înainte de-a-l naște. Chinurile facerii au durat toată ziua de astăzi, dar nu s'a ajuns la nici un rezultat. Congresul partidului național n'a ratificat fuziunea. Congresul partidului țărănesc a pus noi condițiuni. S'a dus dracului afacerea!

— Seara, în grădina Suzana, ne-am pomenit cu ardelenii la aceeaș masă. Întâlnirea a fost fericită. La un pahar de vin, animozitățile s'au evaporat. S'a improvizat o tribună și s'a ținut o întrunire în toată regula. A prezidat doctorul Lupu. Maniu și Mihalache s'au pupat în văzul tuturora. Goldiș a ținut un discurs inflăcărat, terminând cu clasică vorbă a poetului: „Tu mi-ești frate, eu ți-s frate“... Ciceo Pop a început să plângă, ștergându-și nasul într-o batistă mare, de culoare roșie. Stere nu era de față. Va să zică, tot se face!

23 Iunie. — Abia astăzi s'a aflat tot ceea ce s'a petrecut în congresul partidului național. Vaida ne-a înjurat ca la ușa cortului. Apoi, așa nu mai merge! Ciocolul dela Olpret ne-a acuzat că facem șantaj și că tratăm cu revolverul în mână. Doctorul Lupu a avut la Cameră o ieșire furioasă împotriva lui Vaida. El a zis: „Să nu ne vorbească nouă de corectitudine traficantii de spirt și contrabandiștii de çoroane ai Consiliului dirigent“! Fuziunea s'a dus pe copcă. Păcat...

24 Iunie. — Un trimis al comitetului de o sută, anume Horia Maniu (alt nepot?) a venit să ne declare că partidul național e gata să ratifice fuziunea pe baza celor zece puncte dela 12 Iunie, dacă partidul țărănesc nu urmărește ruptura.

— Mihalache a consultat comitetul executiv, care a primit această propunere.

Situația s'a îmbunătățit simțitor.

25 Iunie. — Maniu a trimis lui Mihalache o lungă scrisoare (în românește) de patru pagini. El declară categoric, că în principiu do-

rește realizarea fuziunii, cu orice sacrificii, dar că n'ar putea accepta un comitet de conducere din care să lipsească Mișu Cantacuzino. Acesta ca o cheazăsie împotriva oricăror tendințe reacționare.

26 Iunie. — Țărăniștii au respins propunerea lui Maniu. Mișu Cantacuzino, fiul Nababului, e suspectat în tabăra noastră din pricina vederilor sale prea înaintate.

27 Iunie. — Am prezentat partidului național o altă soluție. Să proclamăm ca șefi pe Maniu și pe Mihalache, cari să pregătească toate condițiile fuziunii. Congresul ambelor partide să se întrunească la 15 Octomvrie 1924, și să proclame înființarea partidului național-țărănesc. Acesta este ultima noastră propunere. De răspunsul pe care-l vom primi depinde soarta fuziunii. Așteptăm.

28 Iunie. — Am întâlnit astăzi pe Vaida în dreptul cinematografului „Volta“. Venea dela banca „Marmorosch Blank“, unde avușese loc o consfătuire politică. M'a asigurat, mai întâi, că nutrește o profundă admirație pentru Stere, cu a cărui politică a fost de acord în timpul războiului. Mi-a cetit articolul pe care l-a scris în 1916 în revista „Oesterreichische Rundschau“. S'a arătat foarte încântat de soluția duumviratului Maniu-Mihalache. La despărțire, m'a asigurat că propunerea va fi primită, adăugând: „Eu totdeauna am fost pentru dualism!“ Conversația aceasta m'a mai liniștit. Dacă partidul național primește oferta noastră, toate greutățile se pot considera ca învinse.

30 Iunie. — Partidul național a respins ieri proiectul dualismului. Maniu nu admite pe Mihalache decât ca ajutor, dimpreună cu Zachi Boilă. În privința congresului ambelor partide, e perfect de acord cu noi, propunând însă ca data lui să nu fie fixată înainte de 15 Ianuarie 1926. Până atunci, Maniu nădăjduiește că micile asperități dintre noi se vor netezi.

2 Iulie. — Tratatavele au eșuat cu desăvârșire. Mihalache a anunțat, foarte indignat, că orice încercare de reconciliere e de prisos. Ciceo a plecat la Chelmac, Goldiș la Ierusalim și Sever Bocu la Canossa (la conu' Alecu Constantinescu). Maniu, convins că nu poate pune mâna pe moștenirea guvernului, amenință că-și rade mustățile și pleacă peste Ocean în căutarea testamentului lui Pomuț. (Un unchiu misterios care a murit milionar în America.) Democrația a suferit o grozavă decepție. Suntem pierduți. România e pe marginea groapei. Dumnezeu s'o ierte... Noi am făcut tot ce ne-a stat în putință.

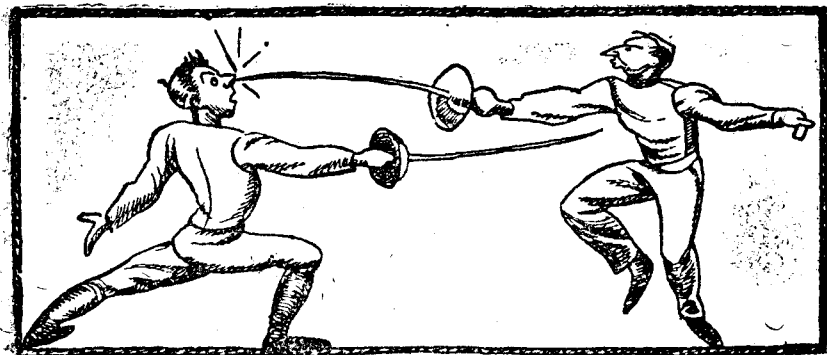
3 Iulie. — Kalman Blumenfeld publică un lung reportaj în *Adevărul*, arătând că tratativele au fost reluate. Sunt foarte multe speranțe, că de data aceasta...

* * *

Insemnările necunoscutului fruntaș politic se sfârșesc aici. Peri-pețiile următoare ale fuziunii le cunoașteți din gazete. Eu mi-am făcut datoria să reproduc documentul.

Prudent și modest, mă feresc de orice comentariu. Scopul meu e filantropic.

ALEXANDRU HODOȘ

GAZETA RIMATĂ

Boul și vițelul

*Un bou ca toți boii, puțin la simțire,
Cam slab la copită, dar foarte prudent,
Vorbind totdeauna fără părtinire,
Ajuns e'n cireadă un șef eminent.*

*Mare lucru, Doamne! e și 'nțelepciunea,
Ține loc de toate, când ești cumpătat;
Dacă-ți dai silința săvârșești minunea,
Și vițelul iese un bou diplomat.*

*Politica însă veșnic e'n schimbare; —
Astfel deci de foame boul stăpânit,
Simțind că 'n pășune seceta e mare,
Ajutor să ceară gasi nimerit.*

*Vițelul atuncea, auzind aceste,
Și știind că fânul s'a sfârșit de tot,
S'a pornit în lume, dând la toți de veste,
Că unchiul cerșește, discret, prin nepot.*

Făr'a pierde vremea vițelul pornește
Cu nădejde multă în capul său prost,
La orișice poartă sfios se oprește,
Cuminte se roagă și cere-adăpost!

- „Faceți-vă milă, unchiul e pe moarte,
Numai avem paie, numai avem fân,
Intreaga cireadă e flămândă foarte,
Mătușa e slabă și unchiu-i bătrân“.

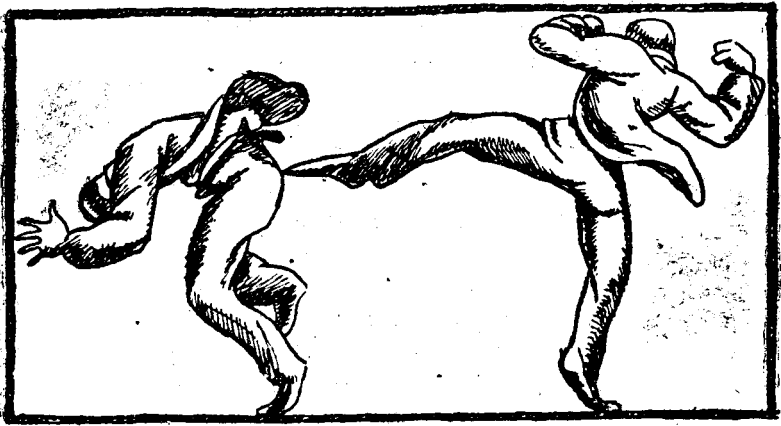
Rătăcind nepotul tot din casă'n casă,
Un plugar de munte cu țării creți,
Care-avea pe semne inimă miloasă,
Se'ndură să-i deie vre-o câțiva știuleți.

La o dărnicie atâta de largă
Vițelul se'ntoarce cu inima 'n dinți,
Fericit acuma îndărăt aleargă
Să scape de foame pe ai săi părinți.

- „Am scăpat, le ztse cu voce fierbinte,
„Am găsit furaje, cocenii-s pe drum...
— „Ce spui tu, nebune, uiți că-s președinte?
Să se pertracteze, nu primesc ori cum!“

Vițelul sărmanul, fricos, se supuse,
Și-așa, târguiala începu curând. —
Dar diplomația pe bou îl răpuse:
Rumegând prudență, a murit flămând...

GRIGORE FABULISTUL

INSEMNĂRI

Nu s'a făcut! — Revista *Țara Noastră*, care nu apare decât odată pe săptămână, n'a avut posibilitatea să urmărească, zi cu zi și ceas cu ceas, fluctuațiile fuziunii național-țărăniște. Pentru o asemenea regretabilă lipsă cerem toate scuzele cetitorilor noștri. Aceștia au putut să urmărească însă fazele emoționante ale boalei în ziarele cotidiene, cari au împodobit toate edițiile lor de dimineață și de seară cu câteun amănunțit buletin medical. Numai boala Papei și atentatul împotriva d-lui Iacob Rozenthal au mai fost înregistrate cu punctualitate atât de cronometrică.

Fuziunea însă nu s'a făcut. Contractanții, după ce au chefuit în grădina Suzana, stropind cu șpriț rece botezul noului plod al democrației, s'au dumirit că priceputele moașe uitaseră să facă o operație indispensabilă pentru nașterea fătului. În ambele tabere s'a așternut o atmosferă grea de amărăciune și de desamăgire. Nevinovații ostași provinciali ai par-

tidului național, în majoritatea lor oameni foarte cumsecade păcătuiind numai printr'o excesivă naivitate, s'au pomenit din nou izolați, tocmai în momentul când pricepuseră mai bine că alipirea la unul din partidele cu așezări răspândite în restul țării e singura mântuire din ghiarele morții. D-l Iuliu Maniu va avea de-acum încolo să se descurce cu partizanii săi, din ce în ce mai decepționați și din ce în ce mai nemulțumiți.

Nici partidul țărănesc nu iese mai întărit din această regretabilă aventură, spre care s'a lăsat târât în credința că, de data aceasta, pertractările nu vor, mai fi o farsă goală și ridicolă. Așteptările sale au fost înșelate. Interminabilele discuțiuni au zguduit în mod simțitor solidaritatea rândurilor și încrederea reciprocă a conducătorilor, a pierdut mult din sinceritatea de-odinioară.

Mai rămâne, însfârșit, o singură constatare: impresia produsă asupra opiniei publice. Lumea dela noi n'a acordat opintirilor recente decât un

interes de curiozitate. Fuziunea devenise o șaradă. Se face? Ori nu se face? Însemnătatea ei politică se evaporase din clipa în care am înțeles cu toții, că nicio chestiune de principii n'a trezit scrupule de conștiință în cele două tabere, — atât de diferite, cu toate acestea — și că unica piedică a fost ridicată de palpitanta problemă a constituirii comitetelor de conducere.

Sărmana democrație!

Propagandă culturală. — Un drum întâmpător prin Sibiu ne-a ilustrat încă odată progresele propagandei culturale românești prin nouile ținuturi. Teatrul orășenesc de-acolo găzduiește actualmente, cu onorurile cuvenite, o veselă trupă maghiară de operete și comedii, în cap cu săltărețea subretă doamna Pinter Böske din Cluj. Reprezentațiile se succed cu regularitate, sălile sunt pline, publicul petrece, și incasările saltă mulțumitor. Dar, deoarece în Sibiu populația ungurească nu e suficientă pentru a legitima negustorește existența unor asemenea spectacole, își dă concursul ei însuflețit și populația românească. La început, n'am vrut să credem. Am fost însă și ne-am convins. Am văzut meseriași de-ai noștri, pe galerii, desăvârșindu-și educația artistică în ritmul cupletelor cu două înțelesuri, și am admirat, în staturi, respectabila intelectualitate locală făcând mare haz de o dubioasă artă coreografică. O pulpă rotundă, se înțelege, n'are naționalitate. Patriotismul nu se poate transpune în tactul de trei-pătrimi.

Ne aducem aminte, totuși, pentru că nu e așa mult de atunci, de sforțările inutile ce s'au făcut, pentru a asigura Sibiului o stagiune de teatru românesc. Cea mai proaspătă înjghebare, aceea a „Asociațiunei“, încredințată dlui N. Băilă, a dat un melancolic *fiasco*. Actorii români, alcătuiind o mică și

curajoasă trupă stabilă, s'au văzut într-o bună zi pe drumuri. Dl. Băilă a închis prăvălia, declarând că nu mai are fonduri. Punct. Ce va mai fi la anul? Punct de întrebare. Deocamdată, versurile „Fântânei Blanduziei“ sunt numai o amintire. Cultura românească se întregeste la Sibiu cu picioarele doamnei Pinter Böske.

Un bărbat hotărât. — Înainte de închiderea Corpurilor legiuitoare, dl. Iuliu Maniu a ținut să săvârșească un nemaipomenit act de curaj. Șeful partidului național a anunțat, cu o voce macabră, că va destina printr'un singur articol (când va veni la guvern) toată opera legislativă a Parlamentului actual.

Declarația a făcut senzație. Dl. Iuliu Maniu și-a câștigat demult reputația unui bărbat hotărât. A dovedit-o cu prilejul nenumăratelor pertractări politice, cari au culminat în basmul cunoscut cu fuziunea. Prin urmare, un fior de moarte a trecut prin rândurile adversarilor. Amenințările plâpândului avocat din Blaj sunt mai grozave decât trăsnetele lui Jupiter... Păzeà!

Din nefericire, tare ni-este teamă că dl. Iuliu Maniu nu va avea nici de data aceasta prilejul să-și pună în evidență energia cu care (așa se vede) l-a înzestrat natura. Pentru că, dl. Iuliu Maniu nu va putea să-și înfăptuiască amenințarea decât în ziua când va fi chemat din nou să guverneze țara dl. Ciclo Pop, cu binevoitorul concurs al dlui Sever Dan din Mociu. Adică, după prevederile astronomilor, peste foarte, foarte multă vreme...

O singură soluție ar mai rămâne. Poate că dl. Iuliu Maniu a înțeles să anuleze legile liberale printr'un articol de gazetă, nu printr'un articol de lege. Și în cazul acesta ar trebui să așteptăm mult. Articolele de gazetă ale fostului președinte al Consiliului dirigent

șosesc întocmai ca vesita cometă Andersen: din douăzeci în douăzeci de ani!

Lés-Majestate. — Procesul dlui N. D. Cocea, director intermitent al răposatei *Facle*, n'a reușit să stărnească nici cel puțin un succes de galerie. Suspectul pamfletar a avut altădată mai mult noroc. Precedentul său contact cu Justiția i-a stărnit fără greutate o faimă scandalosă, de pe urma căreia Camera deputaților a fost nevoită să-i discute invalidarea, într'o ședință secretă. De data aceasta, cu toate sforțările binevoitoare ale umanitariștilor dela *Adevărul* cari i-au tipărit apărarea pe trei coloane și fotografia pe două, cu toate salaturile afectuoase ale republicanilor dela *Lupta* cari s'au induioșat de soarta tovarășului lor de idei, condamnarea a fost primită pretutindeni cu desăvârșită indiferență.

Atacurile împotriva Dinastiei nu mai găesc astăzi nici pe răsvrățiții de ordinioară, dar nici atmosfera de atunci. Lumea își dă seama foarte bine, că nu e astăzi vremea insultelor obrasnice la adresa Coroanei, și că respectul față de Rege face parte din îndatoririle cetățenești ale fiecăruia.

Dl N. D. Cocea intră pentru un an jumătate la Văcărești, unde va ocupa apartamentul lăsat liber de predecesorul său Bogdan-Pitești. Aceasta poate să fie o tristă întâmplare pentru dl Albert Honigman, care n'a găsit deunăzi un cuvânt de protestare pentru suprimarea gazetei *Libertatea* din Orăștie și pe care l-a indignat achitarea studenților „complotiști“; nu există însă un singur cetățean onorabil, care să nu ridice din umeri, în loc de orice compătimire pentru un asemenea specimen de desfrânat profitor al libertății de opinie.

Nu sunt șefi. — Politică nu și-a găsit încă o definiție, — ca să zicem așa,

definitivă. Actualul președinte al Statelor Unite, d. Coodiige, o trece printre științele exacte. (Ilustrul american nu știe nimic despre oscilațiile defunctei fuziuni național-tărăniste). Altădată, ea era socotită drept o artă. Părerile vor rămânea multă vreme împărțite.

Pentru dl Iuliu Maniu, politica pare să fie un repetat exercițiu al ipocriziei. Altminteri nu pricepem rostul recente sale declarații, prin care a voit să ne convingă pe toți, că în partidul național „nu sunt șefi“. Câtă sinceritate stă la baza unei asemenea mărturisiri o dovedesc tratativele cu partidul țărănesc, care au rămas în baltă tocmai din pricina neînțelegerilor asupra șefiei. Dl Ion Mihalache a cerut să se instituască dualismul, pe când dl Iuliu Maniu, cu toate reminiscențele sale habsburgice, l-a refuzat. Șefii, prin urmare, s'au arătat prea mulți, nu prea puțini. N'a fost criză, ci un periculos excedent.

Așa stau lucrurile cel puțin dacă le privești în aparență: șef e și d. Iuliu Maniu, șef e și dl Ciceo Pop; șef e și dl Vasile Goldiș, șef e și dl Alexandru Vaida. Dacă cercetezi însă mai cu atenție, dacă urmărești rătăcirile bietului comitet de o sută, dacă reconstituești drumul pe care l-a parcurs, atunci ești foarte tentat să declari, că într'adevăr partidul național n'are șefi.

Dar, se vede că nici nu-i trebuie...

Pogromul din Bistrița. — Câteva zile a fost o adevărată spaimă în redacțiile din Lipscănia gazetărească a Capitalei. Venise o veste grozavă, că în județul Bistrița s'a deslănțuit o serie sângeroasă de pogromuri asupra nepoților și cumnaților dlui Emil D. I'agure. *Dimineața* dăduse chiar unele amănunte, povestind cu precizie cum elevii români ai liceului din Bistrița, în frunte cu profesorii lor, s'au orga-

nizat în adevărate bande de asasini, și, înarmați cu ciomege, cuțite, revolve, tunuri și mitraliere, au năvălit asupra unui tren de persoane, omorând cinci refugiați din Galiția și rănind șapte poeți ucraineni. Confracții noștri, alarmați, au cerut intervenția urgentă a armatei, pentru a păzi viața amenințată a populației, și au pretins instituirea imediată a unor tribunale marțiale.

Guvernul, speriat și el, a ordonat anchetă. Ancheta a dovedit însă că n'a fost nici o victimă. Se zice numai că doi copii de școală ar fi manifestat la gară admirația lor față de un redactor al revistei *Pardon* prin șuerături repetate. Dar nici această constatare a autorităților nu e sigură, pentru că sunt unii cari susțin că n'au fluerat băeții, ci locomotiva, fiind în apropiere un tunel.

Cercetările urmează. Nu s'a găsit până acum nici un cadavru.

Succesul unui compatriot. — Sunt întâmplări făcute să ne dea mult de gândit, învățându-ne în cele din urmă să ne cunoaștem mai bine propriile noastre forțe. Victoriile câștigate în străinătate de artiștii români nu se potrivesc totdeauna cu prețuirea pe care le-o dădăm noi înși-ne.

Ultimul exemplu, tot atât de reconfortant ca și altele, ni l-a servit deunăzi d. Jean Bobescu. E o revelație pe care ne simțim datori s'o încreștăm aici. Dl Bobescu conduce de patru ani, ca prim șef de orchestră, reprezentațiile Operei din Cluj, îndeplinind cu râvnă tînerescă și cu o pricepere consumată, o muncă aproape anonimă. E destul să spunem, că prea modestul muzician n'a apărut niciodată în public la București, pentru a smulge acolo consacrarea la care avea dreptul. Această consacrare i-a venit acum tocmai dela Viena, unde a câștigat într-o singură seară admirația și surpriza

criticilor dela gazetele vieneze. A dirijat la „Opera populară“ cele două drame muzicale *Cavalleria rusticana*, și *Paiate*, cucerind dela cele dintâi măsuri, prin temperamentul său generos și printr'o interpretare orhestrală bogat colorată, un entusiasm nepriceput.

Dl Jean Bobescu se va întoarce, se înțelege, din nou la Cluj. Nu va avea nici mai mult talent, nici, mai desăvârșită pricepere, ca anul trecut. Dar admiratorii săi îi vor adăuga, fără voia lor, un plus de merit. Este tocmai ceea ce ar fi trebuit să i se dea și înainte de satisfacătoarea sa călătorie peste graniță...

Literatura din Sărindar. — Foaia blumenbergilor are și o anexă în care rotativele din Sărindar tipăresc odată pe săptămână câteva pagini de mică publicitate culturală. Ii zice *Adevărul Literar* (chiar așa).

Despre tăcerile puchinoase asupra unor însemnate evenimente culturale, care privesc o personalitate literară sortită să coboare, în politică, temperatura animală a domnilor dela *Adevărul*, nu-i nimic de zis. Cultura românească care se face la *Adevărul Literar* e comandată de soneria depe biroul d-lui Blumenthal.

Dar *Adevărul Literar* vrea să facă și — cum să zic? — literatură; iar bietul funcționar, om cumsecade, care vrea să se instruiască și să se distreze puțin după cele șase zile de copistărie, dă cinci lei, Dumineca, pentru a citi de-o pildă precum că:

*Eu mă gândesc la tine, Lili,
La degetele tale, grase,
La talia-ți ca de albină
Pe șoldurile somptuoase.*

(Se vede cât de colo: e o ingenioasă reclamă în versuri a unui magazin de cârnățarie).

Și ea nu-i cu mâna ei
Să-mi alinte părul,
Să citească'n ochii mei
Tot, tot Adevărul?...

Și mai ingenios... ba chiar economic: domnul poet ofere lectura *Adevărului* iubitei sale în mod gratuit. Dar nu s'a sfârșit, mai e:

*Sau filtrând, din care lume
In a noastră sunt scafandre
Astfel de rostiri de nume:
Alexandre, Alexandre...?"*

— „Alexandre, Alexandre! de ce nu ești sincer, Alexandre, și faci pe amorezul deghisat. Spune drept, cum te cheamă?”

Ordinul eroilor. — Provizoratul constituțional al Ungariei, care nu e azi nici republică nici monarhie, își caută stăruitor punctele sale de sprijin în sufragiile fraților luptători. Ziarele din Budapesta ne aduc interesante amănunte asupra „Ordinului eroilor”, întemeiat de curând, în fruntea căruia se găsește regețul Horthy. Ungaria tinde să-și reînvieze mica ei nobilime credincioasă, împroprietărind pe toți foștii luptători, cari s'au distins pe front în decursul războiului. Împroprietăririle s'au făcut pretutindeni cu o solemnitate fastuoasă, împărțindu-se diplome și distribuindu-se titluri, în mijlocul unei orgolioase încrederi a tuturora. E multă reminiscență medievală în decorul care înconjoară această răsplătire a unor acte de vitejie. În acelaș timp însă, e foarte multă socoteală politică. Ungaria-și întărește astfel o clasă mijlocie rurală, alcătuită din cetățeni conștienți și menită să fie principala susținătoare a spiritului patriotic.

Tradiția a existat și la noi. Moșii

întinse au dăruit Domnii noștri boerilor cari îi fuseseră de folos în lupte, și sate întregi de răzeși s'au infiripat din oștenii vrednici, întorși biruitori acasă. Pilda strămoșilor, noi însă n'o mai urmăm. Nimeni nu se gândește să așeze la granița țării, pe pământurile expropriate, coloniști conștienți din rândurile foștilor luptători. Mentalitatea care călăuzește pe guvernării noștri se poate vedea din felul cum a fost primit la Senat proiectul de lege pentru împroprietărirea ofițerilor cari au obținut pe front ordinul „Mihai Viteazul” și a soldaților cari au fost decorați cu „Virtutea militară”.

Pentru ce să priceapă totdeauna mai bine alții decât noi, aceea ce noi înșine am știut să facem cu prisosință altădată?

Răsfoind revistele. — *Icoane Maramureșene* se cheamă o revistă lunară de cultură, care apare la Satu Mare, sub conducerea unui tânăr poet craiovean, dl. George Mihail Zamfirescu. Ea e menită să sporească cu încă una numărul publicațiilor literare provinciale, a căror simpatică utilitate nu se poate tăgădui. Regretabil ni se pare numai faptul că mare parte din aceste solii ale tiparului nu aduc nici o notă deosebită, care ar fi aceea a atmosferei locale, în concertul năzuințelor comune. *Icoane Maramureșene* ne prezintă scrisul d-lor Lotar Rădăceanu, redactor la *Aurora*, Victor Aradi, publicist maghiar, Ion Mehedințeanu, debutant dela Turnul-Severin și al doamnălor Lia Hârsu și Sarina Cassvan, nuveliste bucureștene. În asemenea condiții, ori cât de merituos ar fi redactată, revista poate apărea fără pagubă la Bender, la Sighet sau la Caliacra.